

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Nyílt levél a debreczeni ref. főiskola hittanszaki önképző Társulatának.

Midőn a debreczeni ref. főiskola hittanszaki önképző Társulata „Közlönye“ megküldésével megtisztelt, kötelességemmé tette, a viszont megtisztelést, ha adós maradni nem akarok. Én tartozásomat e nyílt levéllel sietek lefizetni.

Mindig őszinte barátja voltam a jó irányú ifjuságnak. Tövises, munkaterhes pályámnak alig volt más öröme és jutalma, mint az ifjuságnak bizalma.

Lehet, hogy bizonyos önösség lappang azon hajlamban, mely engem az új nemzedék felé vonz. A jövőből akartam bennök kivenni részemet. Nekünk, kik már lassanként kifelé megyünk az életből, az új nemzedék azon Nébó, melyről a jövő titokteljes vidékein széttekinthetünk, hová alig juthatunk be, s ha tovább megyünk is, csak mindinkább megtörve tehetjük azt. Földi test nem bírja ki a messze elsoványgó lelket.

Engem általában aggaszt a jövő, mely az új nemzedékre várakozik. Nehéz harczt látok előtte. Mi, kik jelenleg a ker. positivitások zászlója alatt sorakoztunk, csak kezdetén állunk azon végzetteljes küzdelemnek, mely a jövőt zajával, és talán romokkal betölteni fogja.

A modernek által megkezdett küzdelem (mert tőlök indult ki a kihívás) megállani nem fog ott, a hol ők majdan óhajtanák. Az áramlat több irányban indult meg. Sokan, kik a vésszel kockáznak, azzal nyugtatják magukat, hogy ők csupán a positivitások, s a formák ellen harcolnak, de már kész egy más organizált, s a társadalmat egész terjedelmében aláaknázó csapat, mely már azt is hangosan kimondá: „Isten a mi első ellenségünk!“ s a modernek által megindított harczt e duló Titánok fogják valószínűleg átvenni. Ezek eleve dethronizálták azon hatalmat, mely egyedül volna képes a jövő útját kimutatni, azon vulkános akna kitörésekor, mely az egész polgárisult világot fenyegeti.

Az egyház és civilizáció, melyet a keresztyénség ho-

zott létre, mely a lejárt messze multaknak minden csodás alkotásait dicsőségével tulragyogta, egyiránt veszélyeztetve van. Ezelőtt néhány évtizeddel a Communismus felé hajló saint-simonisták az általok tervezett világ-reformációnál megelégedtek azzal, hogy a társadalom és állami élet az evangyéliom egyszerű alapjára vitessék vissza. Ma már mindez kevés. Semmit sem a multból a z a n y a g o n k i v ü l ! Semmi keresztyénség, semmi egyház?

E hydra készül elfoglalni a jövőt, melynek, hogy győzhessen, halomra kell dönteni mindazt, a mit hosszú századok kitartó munkássága, s tiszteletet parancsoló elvek építettek.

De mi előttünk főleg a mi drága örökségünk az egyház áll. Ennek küszöbén kell nekünk állani hiven a világ zajlásai között is mind halálíg. Ha az egyházat megmentettük, megmentettük a világ jövőjét. A vég győzelem sohasem lehet másé, mint Istené!

Önök ifju barátim, úgy látszik, megértették küldetésüket, s nemes elszántsággal készülnek. Felfegyverzik magukat a tudomány és vallásos hit lelkével. Egészen ker. lelkészek akarnak lenni. Istennek szolgálni, és nem a mulandó világnak. Isten titkainak hű sáfárai óhajtanak lenni. Kövessék Önök nagy lelki alázatossággal és szent önmegadással e nemes irányt az egész életen át. Mig minket, kik már a pálya vége felé közeledünk, megvigasztal az, hogy felemelt zászlónk porba hullani utánunk nem fog, addig önöket lelkesíti s eleve jutalmazza azon reménynek biztatása, hogy Isten az ő Sámueleiről nem fogja levenni atyai szemeit. Ha lehet valami igaz dicsőség; úgy mindenesetre ez lesz az: a legmagasb eszménynek, Istennek szolgálni, és nem az embernek. Egyedül ezen szolgálat méltó az öntudatos és szabad emberre!

Közlönyök iránya nagyon helyes, s azt mutatja, hogy Önök előbb akarnak őszintén tanulni, mint tanítani! Mai nap ellenben azok tanítanak lehangosabban, s megrohanják a nyilvános sajtót, a kik az iskolai theologiai leczkékén kívül egyetlenegy rendszeres theologiót sem olvastak át, s így tanítanak, mi előtt tanultak, s annál kevésbé tanulmányoztak volna.

Helyesen tették Önök azt, hogy előbb határozott jellemű s hitálláspontú írók megismerésével foglalkoznak. Mi, kik építeni akarunk, csakis ezektől tanulhatunk.

A tanítás nagy felelősséggel jár, s elvi megállapodást igényel. N e m e l é g i r n i t u d n i , h o g y a z o n n a l n y i l a t k o z z u n k , m i n t e z t m a i n a p t e s z i k .

Elszomorító példája ennek „Hát én mi vagyok?” csudálatos kihívó czimű, és még csudálatosabb tartalmu czikk.*)

Czikkező panaszkodik, hogy az orthodoxok irányában türelmetlenek. — Pedig az ugy gúnyolt orthodoxok egy évig hallgattak s csak akkor emeltek szót az egyház, lelkiismeretünk e közbirtoka védelmében, midőn tovább hallgatni valóságos egyház árulás lett volna, s ime türelmetleneknek kereszteltünk el, midőn az apák e drága letéteményét épségben fentartani, s utódainknak áthagyni szándékoztunk. A z o n t ü r e l m e t k ö v e t e l i k t ö l l ü n k , h o g y a n y á n k m e g f o j t á s á n á l , h i t ü n k m e g g y a l á z á s á n á l i s h a l l g a s s u n k , h i s z e n a N i o b e s z o b o r i s h a l l g a t , c s a k h o g y m i m é g n e m v á l t u n k k ö v é .

Czikkező azt kérdi, hogy: ki ő? —

Megvallom ifju barátim! ha ezt tölem kérdené, nem tudnám egyenesen megmondani neki, hogy ő kicsoda. Ma

*) E magasztos levelet a hittanhallgató ifjuság, ha hivatása magaslatán áll, hálatelten s lelkesedve fogadhatja. — A mennyiben P. I. ur hitvallása (lásd Lapunk 8. sz. 1-ső czikk) ellen is van felvilágosítólag intézve, nekem mint szerkesztőnek indokolnom kell, miért adtam ki a Lap szellemével nem egyező s e levélben czáfolt czikket 1) azért, mert maga a tisztelt közlő P. I. ur óhajtotta a megrostálást, megvitátást, mikor ily záradékkal küldte be: „Jegyezze meg ön bátran, hol eltérést lát, rostálja meg, ha nem lapjának kincse, csak azt az egyet adja meg nekem, hogy szóról szóra kegyeskedjék közölni.“ Én jól tudtam, hogy nem Lapunk kincse, s finoman és gyengén, megtettem az irányzó észrevételt, várván, hogy mások is hozzá szólnak. 2) Megvallom t. P. I. ur többi leveléből kedvezőbb fény vettetik ker. állásponjtára, mint épen a nyilvánosság elé bocsátottból. Megvallom én őt a positívításokhoz jóakarattal közeledőnek vettem észre, s ezért vonzani, nem eltaszítani óhajtám, s óhajtóm . . . még a Tamások is borulhatnak belgyőzelem után a Megváltó elé. — Kérem t. P. I. urat fogadja e kissé kemény, de az állásponjtól indokolható megrostálást türelemmel, s a tökélyesbedés szent harcza vezesse önt diadalal a Krisztushoz minél közelebb. Oly időben és ponton élünk, hogy a nemes kételkedés is gyakori tünetény, — a lélek pedig, e legfinomabb mérleg, ha megingattatik, hosszú, soká tartó ingadozás után jut megállapodásra. Ön mint írta: „meg volt kísértve a szenvedések torlaszai által . . . megküzdött velök.“ — Im egy új torlasz! kívánom hogy (saját szavaival élve) újra, „ismerje fel most is a Gondviselés imádandóságát.“ Vezéreljen engem a remény. önt a hit lelke!

S z e r k e s z t ő .

mondja, hogy ő ref. lelkész, Confessiója pedig csak itt-ott találkozik a ref. egyház confessiójával, de a sarkpontokat ugy fogja fel, a mint azt egy ker. felekezet sem teszi. Az ő specificus hitvilágában nincs helye az eredendő bűnnek, (a világbani bűnnek) s így tulajdonkép Megváltóra és megváltásra sincs szüksége.

Már pedig a keresztyén tan lényege a bűn és megváltás tanában nyilvánul. Ez a characteristicus sarkeszmé egyik az Anthropológiában, másik a Christológiában.

Czikkező jó keresztyénnek tartja magát, s a ker. hit-tan sarkpontjait mellőzi, s e tárgyban egészen naturalisticus állásponjtól áll és nem a kijelentés sarkponjtján.

Azonban confessiója folyamában mond valamit a bűnről s a Krisztusbani megváltásról, csak hogy szomorú zavarral: „Krisztus a bűnt igazította meg.“ Ezt a Krisztus soha nem tette, és soha nem teheti. A bűn marad örökké bűn, míg Isten marad örökké szent Isten. A K r i s z t u s a b ű n ö s ö k e t j ö t t m e g i g a z i t a n i , d e n e m a b ű n t ! Ez soha sem lehet igazzá, hanem marad örökké rossz, és betegség.

A halál felől azt tanítja az Irás: „A halál a bűnnek zsoldja.“ Czikkező pedig azt mondja: „Én nem hiszem, hogy büntetésül rekesztette volna halál alá Isten az emberiséget,“ „mert nem képes haragudni.“ Holott nem a harag utasítja el magától a bűnt, mint absolute rosszat, hanem Isten absolut szentsége. Ezzel nem férhet össze a bűn soha ez egész örökkévalóságon át!

Az Istenről azt tanítja az Irás, hogy ő az örök élet, az igazi élet. Hittan és bölcsészet azt tanítják felőle: hogy a lét és erő absolut forrása. Már e szerint a bűn által elszakadni Istentől tesz, elszakadni az igazi élet, lét és erő absolut forrásától. Tesz tehát átmenni az élet tagadásába, átmenni passiv életbe, átmenni nyomorba és halálba. Élni akarunk éltető erő nélkül; míg a folyam elszakadva forrásától végre kiszárad.

Czikkező szerint, a bűnös emberiség előbb-utóbb kiforrja magát. De feledi, hogy azon élet, melyhez ezen kiforrás után jutnunk, marad pusztán emberi életfejem. Már pedig a keresztyénség, vagy helyesebben K r i s z t u s s z e r ü s é g nem emberi, hanem isteni életmozzanat. Ez felülről jön alá, hogy éljen, folytassa magát az ő Pál apostolaiban, ki mondá: „Élek én, nem többé én, hanem él bennem a Krisztus.“ Ezen az égből assimilált életben tisztulhat meg egyedül az emberiségnek a bűn által végzetesen megzavart életfolyama, s ehhez pusztán emberi kiforrás által nem juthatunk soha. Mert ha czikkező által képzel szabad a komoly tárgynál élni, áll az, hogy bármi tisztára forrja is ki magát az a bor, csak sepreje felett fog az elhelyezkedni, ha kívülről nem háborittatik. Így az ember bármi fényalakká tisztuljon is fel, de a lerakott bűn elemek ott maradnak a talajon, melyen áll s nem bűnökké csak-

ugy nem lehetnek, mint a seprő borrá. A bűn sötét háttérétől az embert semmi nemü belső kiforrás sem szabadíthatja meg soha. Erkölcsi lényeknél erre kevés maga az örökkévalóság, az erkölcsi és erkölcstelen ellentétessége fenmaradván örökké stb. stb.

Ha ezen kihívó Confessió a magán meggyőzés szérény körében maradott volna, semmi szavunk sem lehetne hozzá, de miután aláírva van a „ref. lelkész“ jogunk van kérdezni, hogy ki jogosította fel a ref. egyház hivatalnokát, a „ref. lelkész“ a ref. egyház nyilvános confessiójával ellenkezőt proclamálni? Megfigyelendő, hogy a mi P. I. urnak szabad, az nem mindég szabad a „ref. lelkésznek.“

A ref. lelkész hivatalosan leköte magát a ref. egyháznak.

A lelkészi hivatal határozottan a reform. egyházé, és nem P. I.-é.

A ref. egyház merő képtelenség lenne, ha a lelkészi hivatalok időszaki hordozói egy é n e n k é n t külön confessiókat proclamálni feljogosítva volnának.

Beláthatják Önök, hogy az ilyen eljárás szintugy a lelkiismeretbe, mint a becsület fogalmába ütközik. Kenyerét eszszük, magunkat és gyermekeinket tápláljuk jótéteményeiből azon egyháznak, melynek alaptanait (a mi az egyházat belsőleg teszi, és más ker. felekezettől megkülönbözteti) nyilvános sajtó utján arczul üjtük!

Ha valakinek lelkiismeretével ellenkezik valamely ker. felekezeti egyház tan állománya, teljes jogában áll azon egyházat odahagyni. Ez a lelkiismeret dolga. De már két külön meggyőzésnek szolgálni, erkölcsi képtelenség; mert a mi isteni Mesterünk tanítása szerint senkisé sem szolgálhat két urnak. Már az ilyen eljárásnak helytelenítése nem türelmetlenség, hanem kötelesség a köz egyház iránt.

Áll az, hogy maga a Krisztus nem ker. egyéneket akart csupán, hanem határozottan ker. egyházat, azaz életorganismust, élet közösséget, oly egységes erkölcsi testet, melynek tagjai mind a fővel (a Krisztussal), mind egymással szervesen egyesülve, egymást kölcsönösen áthassák, táplálják építsék. A szolgálat munkája Pál apostol szerint áll: „a szenteknek egy testbe való köröztetésében, a Krisztus testének építésében!“

A tagok egyházi solidaritása oly életszükség, mely nélkül a kitüzött cél el nem érhető.

Nagyon kell óvakodni confessiókat proclamálni azoknak, a kiknek nincs moralis erejük új egyházakat alakítani!

A tanok az Iráson alapuló hitbeli meggyőzések egyházi, az az köz-öntudati kifejezései lévén, közönyösek soha nem lehetnek. Azoknak differentiája mellett egyházi egységet, élő solidaritást még képzelné sem lehet.

Ezen meggyőződésemet szeretetből közlöm Önökkel ifju barátim; mert nekünk öregeknek kötelességünk azokra hatni, kik helyeinket elfoglalni a jövőben hivatva vannak, és mert Önök irányok után ítélve, tanulni akarnak.

Azon álláspont, a melyen már confessiókat proclamálunk, többé nem a tanulás álláspontja, hanem az akaraté, és önérvényesítésé! Itt már, mint a tapasztalások igazolják, a vitakozás is felesleges. Ennek ellenében csupán óvástételre hivatunk fel. De nem mellőzhetem megjegyezni, hogy jelzett büszke álláspont nagy felelősséggel jár a vallási dolgokban; mert elvi differentiákba ütközik. Sohasem az a kérdés, hogy mi elfogadhatóbb X

vagy Y egyéniségének, hanem az, hogy mit taníthat a t ő l e l k i i s m e r e t e s e n a z ö r ö k I r á s a l a p j á n ? !

Azért ifju barátim! Önök maradjanak a megkezdettjő uton. Igyekezzenek tanulni azoktól, kik előbb hittek, és csak azután szóltak, előbb tanulmányoztak, mint tanítottak, kiknek kereszttyénségök kétségtelen, s tudományok hit által van megszentelve. Tanulmányozzák Önök a régi és újabb védirókat. Közlönyük hasábjait sohasem tölthetik be jobban, mint a védirodalmi remek megismertetésével. Ismernünk kell a fegyvereket, melyekkel mások már előttünk sikerrel harcoltak. Ezen az uton fognak Önök megismerkedni a ker. elv isteni tartalmával, a mely valóban isteni, és Istenre méltó. Készüljenek Önök komolyan. A lelkész a jövőben keveset fog különbözni az apostol-korszakának nehézségeitől. A mozgalom, mely már utban van, a világ békéjét az utolsó lelkész kiirtásától várja. Azonban a lelkészek meghalhatnak oltárai és szószékeik körül, de Istent saját házából, a világból száműzni lehetetlen. A Krisztus a Golgothán végezte be a világ feletti győzelmét. Ama haláljáról lecsorgó vérből indult ki az emberiség új és nemesebb életfolyama. Miénk a jövő!

Az újabb támadások, s azok, a melyek még következni fognak, mert mi sem szünhetik meg addig, mig magát ki nem meríti, s magát végeredményében lehetetlennek nem mutatja fel, s ekkor jut világitételéhez a világtörténelemben, azon támadások, nagyon hihető, a positiv alapon nyugvó felekezeti egyházakat előbb-utóbb, egymás felé fogják szorítani. A ker. felekezetek felismerik majd azt, hogy ők tulajdonképen egy közös célra törekvő testvérek, és nem ellenségek, s mindannyian a köz-élet centrum, a Krisztus körül telepednek le. Felismerik azt, hogy ők nem mások, mint a m a f e l s é g e s n a p k ü l ö n p l á n é t á j, d e m i n d a n n y i a n h o z z á t a r t o z n a k, r e n d s z e r é n e k k i e g é s z i t ő i, s m i n d a n n y i a n á l t a l a t á p l á l t a t n a k h ő v e l é s s ú g á r r a l. E k ü l ö n f é n y ü é s f o r g á s u c s i l l a g o k n é l k ü l a n a p r e n d s z e r m a g a n e m l e h e t n e e g é s z.

Azok, a kik e célra negative dolgoznak, utóljára is épen ellenkezőjét érendik el annak, a mire egyenesen céloznak. A mi feladatunk csupán a kitartás mind halálig. Gyűlöletes csupán a gonosz iránt tartozunk táplálni. A kereszttyénség, mint isteni életfolyamat az emberiségi élet körében, mint K r i s z t u s s z e r ü s é g, lényegében harc a valóban gonosz, de nem a személy ellen. Ellenfeleinknek megengedjük, hogy személyünket kisebbsítsék. (Mit árt az, ha az emberek előtt kisebbedünk, ha Isten előtt nevedünk!) De nincs joga senkinek követelni azt, hogy a helytelent helyeseljük, hogy azokat, miket az Ur „Ugyanoknak és Ámeneknek“ nyilvánított, kedvökért megváltoztassuk. T e r m é s z e t e a z i g a z s á g n a k a z, h o g y n e m é v ü l e l s o h a, m i g a k o r s z e l l e m t e r m é k e i a k o r s z e l l e m l e j á r t á v a l e l e n y é s z n e k o k v e t l e n. T u d o m, h o g y k i v á l t a z i f j u k o r b a n n a g y o n n e h é z k ü l ö n v á l a s z t a n i a s z e m é l y t t e t t é t ő l, d e k o r á n k e l l m a g u n k a t s z o k t a t n i é p e n a h h o z, a m i l e g n e h e z e b b, s v é g r e s i k e r ü l n i f o g a z.

Tudom, hogy e nyilatkozatom sokakban ellenes érzelmeket fog irántam támasztani. De ez az ő dolgok. Ha nekik van, nekem is van jogom, mint régi hittanárnak, meggyőződésemnek nyilvános kifejezést adni, s ezt teszem egyháзам igazainak védelmében.

Záradékul ifju barátim azt jegyzem meg még egyszer, a

*

mit már mondtam is, hogy a keresztyénség lényegében Krisztus-szerűség. Felfelé törekszünk az isteni mester felé, és nem valamely halandó ember példányképisége után. Nincs alapunk valamely ember hasonlatára törekednünk. Már az Isten ismerésében, a mi a közlött kijelentés célja marad, ki van mondva magasabb természetünk homogeneitása. A felfogni képes homogen a felfogandóval, Isten, ezen örök világosságot csak a világosságszerű lények képesek felfogni természeti rokonságoknál fogva. Felfelé törekedjünk tehát, mint Ábel áldozatának füsté. Sohasem bizzunk abba, a mi lefelé irányul. A mi a földön elterül, ez Kain áldozatának füsté volt, és nem jutott céljához. Ott van a mi hazánk és célunk, honnan kiindultunk, Istennél. A mélység, mely a szent otthontól elválasztott már áthidalva van azokra nézve, kik a Jézus Krisztusban vannak. E szegletkövet, e hidfőt őrzi szent kegyelettel az egyház, s ezt feladni az emberiség elárulása, s önmegszüntetés nélkül nem fogja soha. E drága hidfő körül foglalunk állást mi is, s ha elhivatunk állomásainkról, Önök fogják helyeinket betölteni. Tegyük majd ezt szent lelkesedéssel. Legyenek meggyőződve, hogy Istennek s az emberiségnek, az igazi szabadságnak és haladásnak teendének igazi szolgálatot, midőn azt teendik. Isten Önökkel.

Dr. Heiszler József,
a dombrádi egyház lelkipásztora.

A f ö k é r d é s h e z .

IV.

(Folytatás.)

Az egyház belügyei rendezésének kérdését, egy oly nagy kérdésnek tartjuk mi is, hogy azzal foglalkozni időszerűnek véljük, s annak helyes irányu megfejtését a közel jövő elmaradhatatlan teendőinek legelső osztályába sorozzuk. — Érezzük mi is nem ugyan — némely kétségeskedő doktorok diagnózis után — végelgyengülését, de gondolkodásra ébresztő elerőtlenülését a magyar prot. egyház testének, de mi — s ebben térnek el nézeteink a másik irány véleményétől, — a betegség kezdetére menve vissza, s annak okait fürkészve úgy találjuk, hogy az eltalált gyógymód helyesen alkalmazott szereit visszahozzák a beteg test elszállt erőit, s a benuznak tetsző tagok amputálását veszélyes kísérletnek tartjuk, s nem birunk az általok meglehetősen reclamationnal hirdett határozatképes c o n v e n t panacealis erejében. — Mondhatnak ezen nézetünk nyilvánításáért a másik irány felállítói igen rövidlátású jámboroknak, s talán ügyetlen kuruzsolóknak; de higyjék el, hogy igen fontos okaink vannak nézetünk védelmére, s tegyük fel azt is rólunk, hogy jóakarát is van nálunk.

Elismerjük, hogy egységes vezérllet mellett egyformában s talán a szemnek tetszőbben mozognánk, s így a gyakorlat terén összevont seregünk imposansabb képet adna, mint így külön hadtestekre oszolva el; de azt hisszük mozgásunk nehézkesebb s kifejlődésünk vontatottabb lenne.

Tudjuk azt is, hogy a kormányval szemben kedvezőbb lenne állásunk az összevonás után, s annak nagy könnyebbségére lenne egy ív papíron, egy kézből közölhetni velünk óhajait, rendeleteit, s nem kellene mint most 5—10 felé küldeni ugyanazon tartalmu rendeleteit s leíratait: — de azt már kételkedve hisz-

szük el, hogy hamarább lejutna hozzánk bármely leírata, mint most.

De van egy más figyelemre méltó oldala is a közigazgatási egységes vezérllet indítványának.

Legyen felállítva ma az egységes vezérlletre hivatott intézmény, úgy okvetlenül gondoskodnunk kell egy fővezérről — nevezzük azt bármiképp — s a mellett egy központi táborokarról. — Hol vegyünk erre pénzt a mai időben? mert hogy mindez kerülne valamibe, azt gondolom a másik fél se feledte ki a számitásból? — Az állam segélyezésére biztosan nem számithatni, — az eddig nyújtott segélyből nem szakithatunk el e célra semmit — úgy sem fordítjuk azt már egészen oda, hová tulajdonképpen kellene. — Ott van — mutatnak a másik irány védői — az egyház hiveinek buzgalma, ez a kellő tisztogatás mellett soha ki nem apadó örök forrás — a hit sziklájának tövében csergedezik ez, merithetünk abból egy két vederrel még égető szükségünk epedő szomjának kielégítésére.

Meghajlok e nézet nagysága előtt, s áhitattal közeledik lelkem — saruit leoldva — amaz örök sziklából kibuzgó forrás életadó vizéhez . . . de szomoruan térek vissza s lecsüggesztett fővel onnét; . . . hajh! mert nem buzog az többé oly magasra fel mint egykoron, nem ömlik üdítő vize oly bőven, mint régebben . . . elapadt már ez, s csak vékony éren át ereszti csergedező vizét . . .

Álljatok oda — mondják erre tán az ihlet férfai — álljatok oda Mózes vesszőjével, érintsetek meg a sziklát annak büverejével; s lesz vize a forrásnak elég . . . szóljatok, beszéljete a hit benső hangján, a lelkesedés lángoló szavaival s megnyilik ama forrás elzárt ere.

Szeretem hallani a magasztos biztatás eme lelkesítő szavait, s — kivált hitbuzgó ajakkal mondva ki — elismerem ezekenek gyújtó hatását; — de kérlek titeket lelkesítő vezéreim, nemes buzgalmu biztatóim, s fáradhatatlan társaim a munkában, ne tegyétek sikossá az utat, mely eme szikla tövében fakadó forráshoz vezet — az ész tudásának hideg jegével, s ama büverejü vessző hatását ne tegyétek nehezebbé a tudomány, s a számitó bölcsészet reá aggasztott sulyos okaival. — Jöjjetek inkább egyengessétek az utat ti is, mely hozzá vezet, aggassátok eme vesszőre hitetek virágait, és mi megkönnyebült szívvél, megújuló erővel, felemelő lelkesedéssel megyünk veletek . . . s talán lesz eredménye szent törekvésünk közös buzgalmának.

Veletek együtt haladva könnyebb lesz az út, és megáldott lesz fáradaalma . . . Nélkületek nehéz szívvél lépegetünk az utunkba gördülő kövek közt; — de megyünk így is lassan bár, és fájó kebellet a cél felé, melynek körvonalai határozottan állnak előttünk a távolban is . . .

Veletek együtt — ha tetszik . . . nélkületek, ha másképp nem lehet . . . megyünk előre, nem gözerővel, de biztos léptekkel ez uton, mit apáink uttörő nyoma, rendithetetlen nyugalma — hulló veritéke s megáldott buzgalma oly kegyeltté tett előttünk Áldás ez utra Isten veletek!

Vaskalap.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S.

Laveleye röpirata s Gladstone levele „a protestantismus és a catholicismus“-ról.

(Folytatás.)

A IV. szakaszban áll a ma alkotmányi és népszabadsági oldalról tárgyalatik a kérdés. Szerző kiindulás pontja „képviseleti kormány természetes kormánya a protestáns népeknek; a kényuri (despotic) kormány ellenben a katolikus népeknek megfelelő igazgatás idom.“ Ezt elismerte Montesquieu is. A protestáns államok szabadságügyi forradalma sikerült, a katolikus francia országé nem; maga Voltaire eltalálta annak okát, mikor a pápa le nem rázott igájára mutatott. — A vallás befolyása a lelkületre mély, s az egyház szervezettől kölcsönöztették a politikai szervezet mása is. Az Isten helyettesének (vicarius Dei) — mint nevezé III. Incze pápa magát, — rendeletei felett halandók nem vitatkozhatnak, csak engedelmeskedniök kell. A keresztyénséget nem kell egynek tartani s összezavarni a róm. catholicismussal; a keresztyénség barátja a szabadságnak, a romanismus ellensége annak. Az első kori ker. egyház önkormányzati jogát Róma egyeduralmi pápaságával megsemmisíté s befolyt arra, hogy a világon is a korlátlan egyeduralom állapittassék meg mindenütt. Ez ellen szolgált hatalmas tényezőül a reformáció, mikor a pápaságot elvetette.

A reformáció visszatért az őskeresztyénség alkotmányos szervezetére, egy tekintély, a biblia előtt hajolt meg vallásilag, — míg a katolikus egy ember tekintélyének hódolt s hódol. — A hugenották a helyhatósági szabadságot védték, képviselték, és a decentralisációt, ellenfeleik az egység és egyformaság kath. szenvedélyét. Németalföld szövetséges államai 1581. jul. 16. a spanyol királytól elszakadásokat tudató határozatokban ki mondták: „Isten nem a királyokért teremté a polgárokat, de az uralkodót az alattvalókért.“ A francia forradalom legszebb alapeszméi Locke, Montesquieu, Voltaire által a protestáns népek és íróktől kölcsönöztettek; a lelkismeret szabadság szent elvét Amerika puritánusai proclamálták legelőbb; Roger Vilmos a Rhode Island állam alapítója, 1633, a vallás szabadságot mint elidegeníthetlen politikai jogot tette az állam egyik alapelveül; — a francia nagy forradalom ellenben nem tisztelte azt. — Eladni a hitet anyagi előnyökért, jellem ernyedés; így tettek XIV. Lajos alatt a francia nemesek; (Pázmán korában s Mária Terézia alatt a mieink); a Bertalan éj, a nantesi edictum visszavonása a lelkismeret szabadságon halálos sebet ejtettek. A gyontató papok s általok a pápa, s ez által a jezsuiták voltak a kormányzó a katolikus udvarokban s türelem nem ment át életelvvé a francia népnél sem. A köztársaságiak itt általában ellenségesek vagy közönyösök minden vallás iránt, s így épületök alól a biztos alapot veték el. A kik pedig védték a vallásos fogalmakat, a régi rendszerhez tapadtak, s az újítást el nem fogadták. „Prot. országokban természetesen viráguk az alkotmányos rendszer mint saját termő földén: míg kath. földön, eretnek cikkeknek tekintetvén, aláásatik a papuralom által, kivéve ha az ő uralmának kedvez; tehát vagy megvesztegettetik a clericalismus által, vagy felforgattatik a forradalmárok által.“

Az V-ik szakasz a belső vallásosságot fejtegeti, kiindul azon tételből, hogy mai nap a kormányzó osztály és értelmiség között a vallásos érzelem gyengébb a r. katolikus

mint prot. országokban. Ennek két okát adja a) a catholicismus nagyon megsokasított hitczikkeivel, gyermekes szertartásaival, mai napi és középkori csodáival, búcsujárásaival kívül helyzi magát a mai észjáráson: míg a protestantismus jóval egyszerűbb volta, különböző alakjai (felekezetei) miatt végtelenül képesebb a fejlődésre. Az az érzéktelenség (apathia) melylyel fogadtatott a két legújabb r. k. új dogma, mely máskor óriás ellenléteket keltett volna, nyilván jele az értelmi élet hihetetlen elernyedésének a r. catholicismus kebelében; — b) a közöny és hitetlenséget szülő másik ok az, hogy a r. k. egyház az ujkori gondolkodás és szabadság fogalmakkal ellenséges pontot foglal el. Mellőzve most e két okból vont következtetéseket, kiemeljük azon szerencsés gondolatot „vallásos dologban csak azt ronthatjuk le a mit helyettesíthetünk“ a szabadgondolkodás nem törheti le az egyház hatalmát, mert nem elégítheti ki az emberi sziv legmélyebb vágyait. Szabadság nem állhat meg morál nélkül. A népnek ma is erkölcsöt és kötelmet hirdető lelkészeket még mi sem helyettesíti, s ha hitelök kétségbe vonatik, mit tesz pedig a meggondolatlan szabadgondolkodás, csak tagadás és forradalmi szellem lesz az eredmény építő erő nélkül. A protestáns államok szerencséje, hogy a törvény és tekintélynek meg van őrizve tisztelete.

A VI. és egyszersmind végső cikk a papirendet s ultramontán propagandát festi a jelenkor tükréből. A szabadság támogatására szükségesnek mutatkozik kath. országokban a papi párt ellen dolgozni, mi által vallás és erkölcsiség aláásatnak s így a fejtelenség készítették elő; az ujkori ultramontán politikai mozgalom Európa békéjét s a kath. népek jövőjét fenyegeti.*) Hogy a lelkészek támogatására a társadalmi reformok terén szükség van, mutatja a népnevelés kérdése. Nem felekezeti mégis keresztyén iskolák léteznek prot. országokban; kath. helyeken ha a papok elleni ellenszenv terjesztetik az iskolákban, leromboltatik a vallásos érzelem s Isten nem hívő nép neveltetik, s készen van a baj. A clericalis párt elleni küzdelem felemészti több országban a haladásra fordítható erőket. Ily ernyesztő küzdelem a protestáns államokban nincs napi renden és állandóan; nem ismeri a prot. nemzet sem a zárdákat, sem a papnötlenség intézményeit, melyek pedig ma már veszélyforrások. A protestánsok több felekezetbe oszolva, nem engedelmeskednek egyetlen világ főnek, külföldi egyháznagynak, s így világalomról nem álmodoznak; mindezek kedvező oldalak az ujkorban a protestánsokra nézve.

Az állam és egyház teljes elválasztása sikerült prot. országokban, mindez kath. népeknél hiábavaló lesz, elvénl fogva csak oly elválasztást fogadván a clerus el, melyben céljait a világiakban is uralkodni, elérheti . . . Gyónszék s más eszközök által az o. gy. képviselők választóira is befoly s kormányra jutni tör. A Buckle által magasztalt közönyösség maholnap eltűnik s 1870 óta némethonban már megkezdé a harcot az ultramontanismus . . . s fog gombolyodni tovább és más helyeken is. A római curia közlönyei s a Syllabus pontjai mutatják a tervet, czélt. Lesz-e siker, és mikor? Ezt ki mondhatja meg? Mi lesz a legyőzöttnek sorsa?

A katolikus népekre a győzelem akkor lenne biztos, ha a catholicismus egészen és lényegesen megújítatnék. Ezt eddig

*) A végeredményből van véve szerző művének új czime „a katolikus népek jövője“, mely a francia kiadás homlokán áll. Mi megtartjuk az eredeti czimet.

a r. catholicismus benső elve kizárni látszik. Az „Univers“ kath. lap találólag mondá (1869. jan. 1.) „a kik igazán katolikusok, azok nem liberalisok, a kik pedig igazán liberalisok, azok nem katolikusok.“ — A vallás olyan mint a gyémánt — mondja Franc Puaux — saját porában csiszolódik; egyház ellenében egyházat kell állítani, az küzdhet sikeresen, mert abban van reformáló erő s eszköz: a vallásos hit. A hitetlen szabadelvűség, pusztá polgári és világi hatalom, nem képes sem reformálni, sem helyettesíteni az egyházat. Ha z á n k r a térve, azon magyar politikus, a ki a ker. egyházat gúnyolja, erőtlenti szabadság örve alatt, maga alatt vágja a fát. Azon politikus a ki a szabadság szülő anyjával a protestáns egyházzal felületesen és könnyen akar bánni és gyengíti minden áron, a legnemesb és hasznosb szövetségest taszítja el magától.

Magyarhon nem lévén oly jellegzetesen katolikus ország mint Belgium; sem oly jellegzetesen protestáns mint p. o. Anglia, Laveleye ur észleletei részletesen nálunk nem igazolhatók minden ponton. Van itt a hazai catholicismusban sok nemes erő, s van a végletekig feszítéstől némi tartózkodás, legalább ez óráig; másfelől a magyar protestantismus jelenleg igen ernyedt állapotban sinlik, világi férfaitól elhagyottnak látszik, — drága kincse, a mély vallásosság és hit, saját fiai keze által megrendített több ponton. A magyar protestáns nép állapota és sorsa nem vehető egybe külföldi testvéreivel . . . a szegénység egyik megölő baja.

De reméljük jobb időt, a magyar protestantismusnak is előbb utóbb magába kell szállni, ha élni és hatni akar, s öntudatos egyházzá kell átalakulnia; egyébiránt minden esetben hangöztatni fogja születési szózatát, mely is ez vala: s z a b a d s á g! A reformáció e másik születési szózata a hit vala, Luther és Kálviu erre építettek, szabadság és keresztyén hit együtt a legmagasztosabb biztosíték az emberiség és világ jólétére. A ki hisz, ha meghal is él az, mondá a Megváltó. (Folytatjuk.)

B a l o g h F e r e n c z.

B E L F Ö L D.

Még egy szó az áttérési ügyhöz.

Moczkovcsák János ur által e Lap hasábjain fölvetett azon kérdésre: Van-e joga a lelkésznek oly esetekben, ha látja, hogy csakis m e l l é k t e k i n t e t e k indítják az áttérni kívánókat, őket visszautasítani? — maga a kérdést feltevő i g e n l ő l e g, Melczer Gyula ur pedig t a g a d ó l a g válaszol.

Vajjon ezen két ellenkező álláspont közül melyik a helyesebb, indokoltabb?

Vessük össze a két vélemény támogatására felhozott érveket.

Moczkovcsák ur azon nézetben van, hogy miután a lelkész feladata: „harcolni a bűn, tévelygés, farizeismus s indifferen-tismus ellen s öregbiteni a J. Krisztusban élő kegyes keresztyének számát: azért nem szabad egyházat, a szenteknek e közösségét, segitenie, eszközöz alacsonyítani tisztátalan, bűnös ember szívenedélyek kielégítésére, n e m s z a b a d a k ö n y n y e l m ü e n, v a g y é p e n t i s z t á t a l a n i n d o k b ó l á t t é r ő k e t e g y h á z á b a f o g a d n i a,“ annál kevésbé, mert őt erre sem országos törvény, sem egyházi rendlet nem kötelezi.

Ez érveléssel szemben Melczer ur megjegyzi, hogy a pru-

dentia pastoralis szintugy mint a következetesség elve m i n d e n k i t, a k i ö n k é n t j ö h o z z á n k, b e f o g a d n i j a v a s o l; s ezen eljárást az 1868-ki vallástörvény által i m p l i c i t e, s a bányakerületi utasítások egyik rendelete által v i l á g o s a n meghagyottnak tartja.

Megvallom én e kérdésben Moczkovcsák urral tartok, s bocsánatot kérek, hogy nézetemet egész nyíltsággal, de minden „Rechthaberei“ hajhászása nélkül, elmondhassam.

a) Melczer ur ó v a t o s s á g i, a prud. pastoralisból meritett ellenvetése némely specialis esetben — midőn erkölcs-telenség megakadályozása forog kérdésben — valóban tekintetbe veendő. De ez, ép kivételes voltánál fogva, általános szabályul nem szolgálhat.

b) A k ö v e t k e z e t e s s é g i tekintet itt nem érv, mert oly eljárásból vonatik le, a mely teljesen m á s t e r m é s z e t ű tárgyat illet, s a melynek helyes volta bizonyos körülmények közt szintén k é r d é s e s lehet. Az mondatik ugyanis, hogy ha házasságfelbontási indokból hitváltoztatás meg nem engedhető, akkor az meg nem engedhető új házasság megkötésénél sem. Erre bátor vagyok megjegyezni, hogy ez utóbbi dolog egészen mástermészetű az elsőnél. Új házasság megkötésekor áttérni kívánó fél óhajának lehet a l e g t i s z t á b b f o r r á s a: a szeretet, mely jövendő házastársának valamint más tulajdonait ugy hitét is a magáénál tökéletesbnek, boldogitóbbnak tartja; itt nem önzés, nem melléktekintet az irányadó, hanem a szerelem tüzenél lángra gyuladt becsülése — vagy tán imádása a más hitnek. Ha azonban a jövendő házasság áttérési szándéka csakis önzéssugallat: akkor véleményem szerint hitváltoztatás neki épugy meg nem engedendő, valamint annak, a ki „megunt nejétől szabadulni kíván.“

c) Melczer ur a vallástörvény kifejezését: „az egyház f e l v a n j o g o s i t v a . . . befogadni“ — oda törekszik magyarázni, hogy e szerint k ö t e l e s i s. Én azt hiszem, nem köteleles. Nem köteleles pedig nemcsak azon, szintén régi eivnél fogva: dona obtradi non possunt, de különösen azért sem, mert világi törvény — a mint Moczkovcsák ur állítja — csakugyan nem kötelezheti az egyházat olyas valamire, a mi ennek kizárólagos belügye. — Hogy az e pontra vonatkozó másik következtetés is: „Ha az új lelkész köteleles — a törvény értelmében — az áttérést volt lelkésznek bejelenteni, tehát köteleles az illetőt egyházába is fogadni,“ — igen szemebetűnően sántikál, azt bizonyítani felesleges talán.

d) Hát a B. kerületi utasítások mikép intézkednek? Azt rendelik, hogy a l e l k é s z (alávonom e szót, mert Melczer ur tagadja, hogy az áttérési ügyben a lelkész volna egyháza képviselője) „az áttérni kívánó r. katolikusokat f o g a d j a b e.“ Igen, fogadja be. De ha az utasítások a lelkész belátását teljesen figyelmen kívül akarták volna hagyni, alig hiszem, hogy a „fogadja be“ kitétellettel beérték volna. Miért nem tették oda pl. azon határozottabb kifejezést: „e l u t a s i t a n i n e m e r é s z k e d j é k,“ mely az urvacsorával rendkívüli időben élni akarókra nézve ott áll az utasítások ugyanazon lapján, s mely más, kevésbé fontos rendeletekben sem mellőztetett.

Összefüggésben e ponttal azon kérdésre: vajjon ez ügyben a lelkész képviselheti-e egyházat? részemről is határozott „igen“ -nel felelek, Nem szükséges itt, de nem is czélhoz vezető, az egyházközség gyűlési határozatát kérni, vagy pedig „valami hitbírótság felét felállítani;“ ez ügynek a lelkész általi teljesen önálló elintézése a lelkészi hivatal s lelkészkedés fogalmából ön-

könt folyó jog s kötelesség, melyet a ki bölcsen élvez s hiven teljesít, hierarchicus önkényü eljárással épen nem vádolható.

Ennyit rövideden szerény véleményem igazolásául

S még egy igénytelen megjegyzés. Melczur ur az általánosan feltett kérdést jónak látta specializálni, a mennyiben csakis a házasság felbontásának indokából áttérni kívánók befogadásáról szives volt, egyházunk érdekét s terjeszkedését célzó véleményét kifejtteni.

S mit tegyünk oly esetben, midőn valamely más, de szintén önző indokból akar valaki áttérni, ha pl. egyházunkat kibuvó ajtóul szeretné felhasználni egyházi terhek alóli menekvésre, illetőleg ezek könnyítésére? Mert volt már erre is példánk. „Áttérünk — ugymond — mert plébánosunk zsarol; oda megyünk, a hol majd kevesebbet fizetünk.“ Át is tértek — pedig szép számmal, s ime! valamint nem akarták a plébánost fizetni, mert „zsarolt,“ ugy nem akarják fizetni a prédikátort sem, mert — nem exekváltatja őket.

Ugyan kérdem, még azon hivatolt szempontból is — a mely, mellesleg mondva, ez ügyben nem a legkifogástalanabb: „legyetek okosak, mint a kigyók,“ micsoda haszna van prot. egyházunknak mind anyagi mind szellemi tekintetben az ily kryptonazarénusokból, a kiknek hit nem kell, templom nem kell csak olcsó, vagy pláne fizetetlen pap s a kiknek istenök: tehermentesség? S ilyen modern szüvállu egyházi nemesség táborában tegyünk mi hódításokat? Ilyen hit- vallás becsületnélküli egyének kedvéért — mert tisztességes kivétel vajmi ritka közöttük! — engedjük-e, hogy anyaszentegyházunk aljas eszközül s a család legrutabb nemének kibuvó ajtajául alacsonyittassék?

És ha latba vetjük még a következményeket Tanácsos-e saját hiveinknek példát s mintegy utat mutatni nazarénismus felé? Nézzünk szét magunk körül: lelkészválasztási visszaélések, hitvány csonkítási kísérletek stb. stb. már is higgadt megfontolást igénylő időjelek s éber örködést parancsoló intőujjak!

Napjainkban — azt hiszem — a külhódítás csilloga letűnt. Szükségünk van inkább belhódításra. Igenis, hódítanunk kell hiveinket hitbuzgó, kegyeséletű, áldozatkész protestáns harcosokká, egyházunk jövőjének érdekében s üdvezítőnk országának dicsőségére.

Maskován, 1876. márcz 12.

Bansell Kálmán,
ev. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

A német protestáns egylet és az orthodoxok harcza Hannoverben.

Két nappal ezután október 9-kén Vardenben tart előadást a csüggedetlen modern vezér, s harmadszor kelle itt — legnagyobb bosszúságára tapasztalni, hogy ismét egy fiatal ember — Alpers lelkészjelölt — lép fel ellene czáfolóul. — Meleg vonzó egyszerű szavakkal jelzé utóbbi az eseményeket. Klapp elutasítását stb. — elmondja, hogy lehetetlen közzé se gyháza alkotni azoknak kik Jézust Istenfiának tartják, azokkal kik ezt tagadják;* mint igen és nem, tűz és víz, keresztyenség és ennek megtagadása, ugy áll e két álláspont egymással ellentétben. Majd nyílt feleletre vonja Baumgartent: „ellesége-é

Krisztusnak az ő istenségének, ellensége-é Isten igéjének stb? — Nehány egyszerű intő szóval zárja be beszédét a fiatal jelölt, melyben a Krisztushoz hűségre szólítja fel az ott levőket.

Baumgarten felelete hosszú, fárasztó, nagy szavakban és bonyolult kifejezésekben gazdag volt. — A végeredmény az lett, hogy senki sem lépett be az ott levők közül a protestáns egyletbe.

A jezsuitismus vádjával gyakran illetett orthodoxok részéről — Rothert lelkész október 27-kén Hannoverben tartott beszédében, a protestáns egylet működését az őszinteség és becsületesség szempontjából veszi éles bírálat alá; a) nyilvános beszédmódjukat, b) a hitvalláshoz és c) a bibliához álláspontjukat véve tekintetbe. — Hadd álljon itt ezek közül néhány gondolat!

Mig a protestáns egylet férfiai — Hannoverben farizeusi rágalomnak nevezék azon ellenök emelt vádat, hogy „a keresztyenség legfontosabb alapigazságait megtagadták,“ s nagy szavakban hirdetik egyletöknek az evangyéliomi szabadság szellemében a kor míveltségével összhangzásban működését keresztyén alapokon: addig amaz ellenök emelt méltó vádnak mintegy igazolásául, — egy a legnevezetesebb egyleti tagok közül Hanne tanár Greifsvaldban — Istent egy ismeretlen X-nek, Bühle lelkész — a bremai székes egyházban — homályos ismeretlen forrásnak tanítja, melyből a világ egyetem kifolyt. Mig a protestáns egylet a keresztyén hit lényegét többször és nyíltan az élő Krisztushoz belső csatlakozásban tanítja: addig egyik tagja — Schwalb lelkész Brémában — a Krisztus feltámadása felett érzett húsvéti örömeiket sem okosoknak sem keresztyénieknek nem tartja, de balgáknak és gyermekieseknek nyilvánítja. — Egy másik modern férfiú — Richter mariendorfi lelkész, Berlin mellett — a boroszlói protestáns gyűlésen mondott beszédében méltósága alattinak tartja azon gyanúsításra felelni mintha a protestáns egylet Jézus Krisztus isteni méltóságát tagadná. — E nyilatkozattal ellenkezőleg, ugyanazon protestáns egylet más két tagja — Klapp és Sydov — a szent írással ellenkezőnek állíták Krisztus istenségét, s az 1872. Stettin, Greifsvald, Bréma s más helyeken tartott egyleti gyűlésekben Krisztus pusztá embernek József és Mária fiának állítattott.*)

Strauss Dávid képmutatóknak, az orthodoxok pedig a nép erkölce és vallásossága aláásóinak nevezi e modern harcosokat.

Vége köv.

Nagy Imre.

K Ö N Y V É S Z E T.

Magyar protestáns egy. s isk. Figyelmező szerkeszti s kiadja Révész Imre, III. füzet, 1876. márczius, Debreczen; 105—160 ll. Tartalma: A helv. ref. egyházak mostani alkotmánya, Révész Imre; — Miért meddő a nyelvitanítás gymnáziumainkban? Kun Pál; — Vélemény a ref. egyház új énekes könyve felett. Ivánka Sámuel, szerkesztői jegyzet ezen véleményre; — egyháztörténelmi tárcza Liszkay Józseftől és Nagy Ignácztól; — Egyházi krónika, Különfélék („a magy. orsz. ugynevezett protestáns egylet mint egyházunk történetének megiratója;) — Rövid irodalmi szemle, (a magy. orsz. u. n. prot

*) Imé e hitnézet nevezhető modern ebjonitismusnak.

egylet kiadványa) stb. E folyóirat előfizetési ára egy évre 4 frt. Néhány teljes példány és számos egyes füzet a múlt évről kapható.

Gyakorlati lelkészet. Szerkesztők Vasadi Balogh Lajos gyurókuldói ref. lelkész, — Öreg János volt verebi ref. lelkész, okl. phil. tanár Nagy Körösön. Második füzet, bolti ára 1 frt 30 kr. Székesfehérvár, 1875, 8r. 196 l. Első füzetét Lapunk múlt évi 11 és 12-ik számában terjedelmesen ismertettük. E jelen füzet ünnepi egyházi beszédek tartalmaz részint nagy nevű és jeles, részint szép tehetségű ifjabb lelkészeketől. Addig is míg tüzetesen ismertethetnők kiváló figyelmében pártolásába ajánljuk a magyar prot. közönségnek. Jönni fog 3. és 4. füzet is. Jelen füzet hoz beszédek Filó Lajos, Dr. Heiszler, Tóth Mihály, a két szerkesztő, Kis Kálmán, Madarász Imre, Vinczy Ferencz, Silling Károly, Kovács Lajos, Németh Károly, Barakonyi Kristóf, Hetesy Viktor edzett tollaikból.

K Ü L Ö N F É L E K .

K ö s z ö n e t . . . ujjal vettem részvevő sorokat, tudósítást F.-Bányáról, F.-Méráról, Gyúróról, Turáról, H.-Böszörményből, Bécsből, Berlinből, Londonból és Budapestről — innen Lap utján, — fogadják az illetők becses megemlékezésökért mély köszönetemet. Balogh Ferencz.

H a l á l o z á s o k . 1) Bogárdi Mészöly Sándor a siklósi ref. egyházban 28 évig lelkész, márcz. 14. jobblétre szenderült, özvegy nő és 3 gyermek kesergik legközvetlenebbül elhunytát. — 2) Rozgonyi Károly a hartai németajku ref. egyház 42 éven át lelkésze 70 éves korában márcz. 3. hunyt el. — Lengjen béke hamvaik felett.

P á p a . A pápai ref. egyházmegye közgyűlése márcz. 7 — 8 tartott Pápán. Az egyházmegyei könyvtárba 40 frt ára könyv vétele határozottat.

K ö s z ö n ő n y i l a t k o z a t . Dr. Heiszler J. urnak. N. t. Dr. Heiszler József dombrádi ref. lelkész ur önképző társulatunknak 4 darab becses művét, u. m. 1) „A keresztyénség és ker. egyház történelme (első kötet),“ 2) „Exegetikai felolvasások Pál apostol első korinthe levele felett,“ 3) „Exegetikai felolvasások az első közönséges levél felett,“ 4) „Exegetikai felolvasások Pál apostol római levele felett“ címűeket volt szives ajándékképpen megküldeni. — E nemes ajándékozásért, mely az ifjusági mozgalmak iránti meleg érdeklődésnek bizonyítékául tekinthető, ezennel legmélyebb köszönetünket nyilvánítjuk.

Debreczen, 1876. márcz. 15. A hittanszaki önk. társulat nevében és megbízásából: Bethlendi Endre, elnök Sörös Vilmos, aljegyző.

I m a t e r e m . A debreczeni ref. kollégium imatermében márcz. 19-kén Hajdu Zsigmond IV. éves hithallgató predikált Róm. 8, 9. alapige nyomán. Önkészítette egyházbeszéde figyelmet érdemel; előadója lelkes, átértett, hangja kellemes szónokot reméltet.

A z „U j i d ő k“ társadalmi, szépirodalmi heti lap (szerkeszti Benedek Aladár) ezután hetenként 2-szer fog megjelenni az előfizetők szaporodása esetén, jövő évnegyedtől kezdve a most alakult „Föltalálók egyesületének“ hivatalos közlönye lesz. Előfizetési ár félévre 5 frt. kisebbrendű tisztviselőknek

s tanítóknak 20%-kal olcsóbb. Kiadó és szerkesztői hivatal Budapest, országút 45, II. em. 24. ajtó. Reméljük a vallás és egyház iránt jövőre is kellő tisztelettel leend; Laptervében a vallás eszméjét is hangsúlyozza.

Theologiai értekezések czime a Budapesten most megjelent s Lapunkhoz beküldött protestáns theologiai könyvtár 5-ik kötetének. Szerkeszti Kovács Albert. — A kiállítás diszes. A protestáns egyelet először a channingismus, most meg a langismus terjesztőjévé vállalkozott, czimzett könyvben Langtól két értekezés van. A modern theológiában nálunk most a Lang kultus áradata ideigleneskedik, míg más áradat ki nem szántja a divatból.

Wsetini gyülekezet (Morvaország). Az első evangélikus isteni tisztelet a türelmi rendelet megjelenése után 1782. karácson első napján Wsetinben tartott. Bartelmus tescheni szuperintendensnek ugyanis a brünni morva kormányzósághoz intézett jelentésében, mely épen a napokban fedeztetett fel, szóról szóra ez áll:

„A legelső predikátor, Hrdlitschka János Magyarországból hivatott Morvába, még pedig Wsetin városába, a ki tudományos és feddhetetlen férfi volt, a ki eleitől fogva szerette ugy a morva nemzetet, mint az ő cseh testvérek könyveit is, melyeket azok régtől fogva használtak az ő istentiszteletükön: mert ő a Magyarországra menekült morva testvérek ivadéka volt. Ez a férfi volt az, a ki Morvaországban minden protestáns lelkészek között legelőször tartott istentiszteletet, 1871. december 25-kén az istentiszteletnél mindazon szertartásokat, melyek Magyarországon szokásban vannak, a wsetini gyülekezet minden tagjainak jóváhagyásával megtartotta. A többi gyülekezetek hasonlóképen cselekedtek s nyugalom és béke uralkodott mindenütt.

Genfben a legutóbbi lelkész váaztás alkalmával a rationalista jelölt Gourd 998, az evangélikus elvű jelölt Burgenner 1249 szavazatot nyert, s így a modern párt jelöltje esedett. — A Péter templomban örömjongva fogadtatott a kedvező eredmény.

Spanyolhon 30,000-re tehető — a Times értesülése szerint — a protestánsok száma, az evangélikus ott 37 kápolnában és még több magán termekben hirdették.

Strassburg. Az idevaló „Evangélikus társaság“ fenállása 36-ik évi gyűlését megtartotta. E társaság látja el az iparos segédek és tanulókat ker. könyvtárral, szétosztott és elárusított egy év alatt 40,788 vallásos iratot, bevétele ebből 5305 frank volt. Uj vallásos könyvecskéket nyomtatott. A falusi községekbe körárust és utazó lelkészt küld stb.

Breslauban egy tanu nem akart esküt tenni, azt adván okul nem hisz Istenbe. A törvényszék azonnal elzáratta 15 napi fogságra.

Páris. A párisi katolikus egyetem tanulóinak száma 100-at halad.

Laveley Emil röpiratának magyarul kiadását munkába vevén, az Ev. prot. Lap járatóinak, pártolóinak kedvezményi mellékletül jelen számunkkal küldjük szét az első ivet.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.